

اطلس زبان‌های ایران (آزیران) ضبط تصویری و صوتی متون شفاهی (نسخه: ۱۴۰۰/۱۰/۲۴)

راهنمای حاضر، برای کمک به چگونگی ضبط تصویری و صوتی متون شفاهی در چارچوب *اطلس زبان‌های ایران* (آزیران) تهیه شده است. داشتن آموزش قبلی و تجربه در زمینه شیوه ضبط تصویری و صوتی به‌عنوان بخشی از آموزش مستندسازی زبان بسیار حائز اهمیت است. دوره‌های آموزشی مفیدی گاه توسط ELDP (برنامه مستندسازی زبان‌های در معرض خطر) در انگلستان و مؤسسات دیگر ارائه می‌شود. همچنین، برخی از منابع مهم در زمینه چگونگی مستندسازی زبان عبارتند از: بَورن (Bowern) (۲۰۰۸)، آستین و سالابانک (Austin & Sallabank) (۲۰۱۱) و چلیا و دِریوز (Chelliah & de Reuse) (۲۰۱۱).

در اینجا، به برخی از نکات مفیدی که برای ضبط ضروری است اشاره می‌شود. سرفصل مطالب به ترتیب زیر است:

- تجهیزات مورد نیاز
- انتخاب زبانوران
- انواع متون
- ملاحظات قبل از ضبط
- تنظیمات لازم و انجام ضبط
- ملاحظات بعد از ضبط

هنگام ضبط هر متن شفاهی، لطفاً بخش‌های پرسشنامه آزیران را با عنوان «اطلاعات کلی برای متون شفاهی ضبط‌شده» و «متن کسب اجازه و جزئیات پیرامون زبانور برای متون شفاهی ضبط‌شده» نیز تکمیل کنید. این موارد در انتهای پرسشنامه آزیران آمده است.

توجه داشته باشید دستورالعمل‌هایی که در اینجا به آنها اشاره می‌شود به‌طور خاص به‌منظور گردآوری داده‌های زبانی در پروژه آزیران در نظر گرفته شده است. بنابراین، این سند یک راهنمای جامع در مورد چگونگی ضبط تصویری و صوتی برای انواع مختلف کار میدانی مستندسازی زبانی نیست.

۱. تجهیزات مورد نیاز

- یک عدد دوربین فیلمبرداری با کیفیت Full HD یا 4K
- یک عدد میکروفون خارجی (اکسترنال) برای کیفیت مطلوب ضبط صدا در کنار ضبط تصویری (برای مثال، میکروفون (Beyer
- یک عدد کابل (حدود ۳ متر طول) برای اتصال میکروفون خارجی به دوربین فیلمبرداری
- یک عدد دستگاه ضبط صدا (رکوردر) با کیفیت بالا (برای مثال، Olympus LS-14)
- یک عدد تلفن همراه با کیفیت ضبط صدای بسیار خوب
- سه عدد سه پایه: برای دوربین، میکروفون و دستگاه ضبط صدا
- حداقل سه عدد کارت حافظه با ظرفیت ۶۴ گیگابایت
- یک عدد هارد اکسترنال با ظرفیت ذخیره بالا
- باتری قابل شارژ برای دوربین فیلمبرداری
- باتری اضافی سایز AAA (یا دیگر سایزهای مورد نیاز دستگاه) برای دستگاه ضبط صدا و میکروفون
- یک عدد سه راهی برق برای شارژ چند دستگاه به طور همزمان
- یک عدد لپ تاپ برای انتقال فایل های تصویری و صوتی به آن بعد از اتمام هر جلسه

۲. انتخاب زبانوران

هر جامعه زبانی شرایط خاص خود را دارد اما در طول تحقیق باید تلاش کنید که:

- از هردو زبانور زن و مرد، ضبط تصویری و صوتی صورت گیرد.
- زبانورانی انتخاب شوند که به نوع زبان مورد نظر تسلط کامل داشته باشند: به طور کلی، زبانوران مسن کمتر تحت تأثیر زبان فارسی قرار گرفته اند که این مساله برای مطالعات تنوع رده شناختی ضروری است.
- زبانورانی انتخاب شوند که شیوه بیان واضح (با دندان)، شفاف و قابل فهم (به اندازه کافی بلند برای ضبط) داشته باشند.
- زبانورانی انتخاب شوند که بدون استرس و با اعتماد به نفس بتوانند در مقابل دوربین فیلمبرداری قرار بگیرند.
- ضبط صوتی و تصویری را علاوه بر سایر زبانوران، از زبانوری انجام دهید که پرسشنامه داده های زبانی آزران را با او تکمیل کرده اید.

فراموش نشود برای فیلمبرداری نسبت به ملاحظات فرهنگی و شخصی توجه ویژه داشته باشید.

۳. انواع متون

از هر یک از انواع متون زیر، حداقل یکبار ضبط تصویری و صوتی انجام دهید:

- ترانه ها و اشعار (به عنوان مثال: ترانه های رایج در عروسی؛ ترانه های رایج در مراسم عزاداری؛ کارآوایی که برای مثال در هنگام ماهیگیری یا تهیه کره خوانده می شوند؛ لالایی ها، اشعار با مضامین عشق و طبیعت، آهنگ های مرتبط با مناسبت ها برای مثال: آیین و رسوم مربوط به جشن نوروز، مراسمات مذهبی در ماه رمضان و غیره.)
- داستان های عامیانه و افسانه ها

- متون روندی (فرایند انجام کار یا حرفه خاص در منطقه مورد تحقیق، به عنوان مثال: نحوه تهیه فرش؛ طرز تهیه ماست، نان و غیره)

در صورت امکان، ضبط انواع دیگر متن نیز توصیه می‌شود.

۴. ملاحظات قبل از ضبط

- برای یافتن مکانی آرام جهت ضبط، زمان کافی اختصاص دهید.
- از آنجایی که میکروفون حساس است و همه صداهای محیط اطراف را نیز ضبط می‌کند، در محیط ضبط نباید صدای‌های مزاحم از قبیل صدای دیگر افراد یا صدای وسایلی از قبیل یخچال، دستگاه تهویه هوا، ترافیک و غیره وجود داشته باشد.
- از انتخاب مکان‌هایی که صدا در آنجا انعکاس دارد خودداری کنید. اتاق‌های بزرگ و خالی در دانشگاه‌ها و محل‌های کار برای ضبط مناسب نیستند.
- فراموش نکنید که تمام باتری‌ها برای دستگاه‌ها به‌طور کامل شارژ شده باشند و همچنین اطمینان حاصل کنید در صورت تمام شارژ دوربین، دسترسی به باتری‌های شارژ شده وجود دارد.
- از مدت زمانی که باتری شما شارژ دارد مطلع باشید.
- اطمینان حاصل کنید که میکروفون خارجی در جک مناسب دوربین قرار گرفته باشد.
- اطمینان حاصل کنید که دکمه میکروفون خارجی روشن باشد.
- اطمینان حاصل کنید که باتری میکروفون خارجی کافی دارد داشته باشد.
- زمانی که ضبط ویدیویی انجام می‌دهید، علاوه بر آن تنها از یک دستگاه ضبط صدا استفاده کنید؛ البته، به شرطی که کیفیت صدای ضبط ویدیویی خوبی نیز داشته باشید.
- اطمینان حاصل کنید که در لپ‌تاپ و هارد اکسترنال حجم کافی برای ذخیره‌سازی وجود دارد. چراکه فیلم‌های با کیفیت بالا حجم زیادی دارند.
- قبل از ضبط، به زبانور زمان لازم اختصاص داده شود تا بتواند احساس راحتی در مقابل دوربین داشته باشد. برای مثال: با یک گفتگوی دوستانه، نوشیدن یک فنجان چای یا قهوه یا خوردن یک تکه میوه.
- قبل از هر جلسه، کیفیت ضبط (صدا و تصویر) را با در نظر گرفتن نوفه (نویز) پس‌زمینه احتمالی، امتحان کنید. برای این منظور یک قطعه کوتاه حدود ۳۰ ثانیه ضبط کنید و قبل از انجام ضبط اصلی، با هدفون به آن گوش دهید.
- ما ضبط با فرمت mp4 را توصیه می‌کنیم، نوعی فایل رایج که امکان تجزیه و تحلیل، بارگذاری (آپلود) و بایگانی آسان‌تر را فراهم می‌کند.

۵. تنظیمات لازم و انجام ضبط

هدف نهایی، ضبط بهترین کیفیت تصویری ممکن است. با این حال، شرایط ضبط هرگز ایده‌آل و بی‌نقص نیست. بنابراین، شما همیشه باید به دنبال استفاده از هر فرصتی برای ثبت بهترین کیفیت تصویری ممکن باشید. در اینجا مواردی وجود دارد که باید در حین تنظیم تجهیزات مورد توجه قرار گیرید:

- نور کافی در اتاق باشد.
- بسته به اینکه زبانور چگونه در قاب دوربین قرار گیرد، فاصله دوربین از او بین ۲ تا ۳ متر باشد.

- دستگاه ضبط صدا در جلوی زبانور و در فاصله ۵۰ سانتی‌متری از دهان او قرار گیرد.
- اطمینان حاصل کنید که میکروفون خارجی در جک مناسب دوربین باشد.
- اطمینان حاصل کنید که دکمه میکروفون خارجی روشن است.
- قرار گرفتن میکروفون خارجی در فاصله ۱,۵ تا ۲ متری از زبانور، مهم است.
- دوربین روی صورت زبانور متمرکز شود تا دهان و لب‌هایش به‌طور واضح مشخص باشد. زبانور در وسط قاب دوربین باشد تا در هنگام توصیف چیزی، دست زبانور را نشان دهد. در صورت امکان، سعی کنید میکروفون یا دستگاه ضبط صدا در تصویر قرار نگیرد.
- سعی کنید از گزینه زوم دیجیتال استفاده نکنید زیرا این امر باعث کاهش کیفیت می‌شود.
- معمولاً بهتر است یک زبانور به صورت تک‌سخن‌گویی (مونولوگ) جلوی دوربین قرار گیرد. با این وجود، چنانچه دو یا چند نفر به‌وضوح در تصویر دوربین قابل مشاهده و قابل شنیدن باشند، می‌توانند با هم در جلوی دوربین قرار گیرند.
- به مانند ضبط صدا، تمام ضبط‌های تصویری با فراداده‌ها (metadata) شروع شود: تاریخ و زمان انجام کار میدانی، نام پژوهشگر، محل پژوهش، نام زبانور (اگر از شما خواست که نام او را ذکر کنید) و زبان مورد مطالعه.
- اگر در طول بخش‌های مختلف پرسشنامه این کار را انجام نداده‌اید، قبل از اینکه هر متن شفاهی را ضبط کنید، اطمینان حاصل کنید که متن کسب اجازه را در فایل ضبط‌شده بخوانید و اجازه زبانور را برای هر متن ضبط‌شده دریافت کنید.
- اگر در طول بخش‌های مختلف پرسشنامه این کار را انجام نداده‌اید، قبل از ضبط هر متن شفاهی، اطمینان حاصل کنید که تمام سوالات پیرامون پیشینه زبانور پرسشنامه را از او بپرسید.
- مجدداً به خاطر داشته باشید ضبط متون از زبانورانی که کمتر تحت تأثیر زبان فارسی قرار گرفته‌اند، برای مطالعات تنوع‌ده‌شناختی ضروری است.
- سعی کنید با استفاده از کنترل، دوربین را از راه دور در اختیار بگیرید تا از منحرف کردن ذهن زبانور در حین گفتگوی روایتی (narrative) اجتناب شود.
- فراموش نکنید قبل از ضبط هر متن شفاهی، متن کسب اجازه را بخوانید و اجازه زبانور را ضبط کنید.
- نکته مهم: اگر قصد دارید متن‌های شفاهی را تحلیل کنید، ضبط ترجمه فارسی هر متن را فراموش نکنید.

۶. بعد از ضبط

- فایل‌های صوتی و تصویری را بلافاصله بعد از هر جلسه، هم در لپ‌تاپ و هم در هارد اکسترنال به عنوان فایل‌های پشتیبان ذخیره کنید.
- اطمینان حاصل کنید که دوربین و دستگاه‌های جانبی آن خاموش شده‌اند تا از هدر رفتن باتری جلوگیری شود.
- مجدداً تمامی وسایل را به همان ترتیب همیشگی جمع‌آوری کنید.
- در صورت لزوم باتری‌ها را دوباره شارژ کنید.